

Overheid en markt

Economisch herstelbeleid is niet alleen een kwestie van het wegnemen van macro-economische onevenwichtigheden, maar omvat ook maatregelen om de achterliggende economische structuur te verbeteren. Het doel daarvan is economieën ontvankelijker te maken voor innovatie en verandering, in de hoop dat daardoor beter kan worden ingespeeld op de mogelijkheden die de technische ontwikkeling en de zich wijzigende internationale arbeidsverdeling bieden. Deze maatregelen strekken zich uit tot zulke uiteenlopende gebieden als belastingen en overheidsuitgaven, de werking van de arbeids-, goederen-, en kapitaalmarkten, het industrie-, het regionale en het mededingingsbeleid en het internationale-handelsbeleid. In het algemeen geldt dat overheidsmaatregelen op deze terreinen consequenter dan nu gebeurt, op het gebruik van de marktwerking zouden moeten worden gebaseerd. Dit biedt zowel op de korte als op langere duur meer uitzicht op economisch herstel.

De juistheid van dit advies, dat is ontleend aan de laatste *Economic outlook* van de OECD 1), wordt in de meeste geïndustrialiseerde landen niet in twijfel getrokken. Ook in ons land is de overheersende opvatting dat „de markt” meer ruimte moet krijgen en dat de rol van de overheid in het economisch proces moet worden teruggedrongen. Bij de presentatie van de *Miljoenennota 1985* zei minister Ruding van Financiën dat de overheid te veel taken op zich heeft genomen en tijdens de Algemene Beschouwingen vorige week in de Tweede Kamer vond ook premier Lubbers dat wij af moeten van het idee dat de overheid altijd aanwezig is als een soort laatste EHBO-post, waar kan worden aangeklopt als het verantwoordelijkheidsbesef van de burgers faalt. Ook in de geleerden van de oppositie is er de laatste tijd trouwens sprake van een duidelijke herwaardering van het marktmechanisme, getuige artikelen van prominente PvdA-leden in *Socialisme en Democratie* 2) en het recente rapport van de commissie-Van Kemenade *Om een werkbare toekomst* 3).

Hoewel er over het beginsel dat de markt een grotere rol moet spelen bij de allocatie van goederen, diensten, arbeid en kapitaal in de economie, dus niet zoveel verschil van mening lijkt te bestaan, lukt het in de praktijk nog niet erg om van de oude gewoonte af te stappen dat eerst bij de overheid wordt aangeklopt als er in de economie iets moet gebeuren. De overheid moet de huur vaststellen, de overheid moet garanties geven bij exportcontracten, de overheid moet de werkweek verkorten, de overheid moet bepalen hoeveel melk iedere boer mag produceren, de overheid moet de startende ondernemer helpen en de overheid moet de innovatie stimuleren. Het kan best zijn dat de overheid op al deze terreinen uitermate nuttig en misschien onmisbaar werk verricht, maar te vaak gebeurt het nog dat de mogelijkheid van ordening via het marktmechanisme niet eens wordt overwogen.

Vorige week stond in de krant dat Philips en Siemens een gezamenlijk project voor de fabricage van superchips gaan beginnen. Met het project is een bedrag gemoeid van f. 1,5 mrd., waarvan één derde door de Nederlandse en Duitse overheid beschikbaar wordt gesteld. Ongetwijfeld is het project van groot belang voor de Nederlandse eco-

nomie. Maar het is van nog groter belang voor Philips en Siemens, aangenomen dat zij niet hopeloos achterop willen raken bij de ontwikkelingen in de Verenigde Staten en Japan. Zouden beide ondernemingen het project niet zijn begonnen als zij geen financiële ondersteuning van de overheid hadden gekregen? Het is nauwelijks te geloven dat de elektronicaconcerns hun strategische investeringsbeslissingen van een subsidie van de overheid zouden laten afhangen. In plaats van onszelf wijs te maken dat de innovatiesubsidie een geweldige investering uitlokt, zouden we eens kritisch naar de effectiviteit van de ter beschikking gestelde gelden moeten kijken. We moeten z tenslotte zelf opbrengen via een verhoging van de aardgasprijs.

Dezelfde dag stond in de krant dat het Kamerlid Nijpels een motie had ingediend om een speciale commissie te installeren voor verdergaande bezuinigingen in de gezondheidszorg. Een soort commissie-Wagner voor de volksgezondheid, die op onafhankelijke wijze het kostbare wereldje eens door zou lichten en zou bekijken of er met sterkere prijsprikkels niet beter en goedkoper zou kunnen worden gewerkt. Zoals te verwachten was stuitte het voorstel op grote tegenstand van alle betrokkenen in de sector. Verdere bezuinigingen op de volksgezondheid zouden een onmogelijke zaak zijn. Misschien hebben de betrokkenen volkomen gelijk en valt er in de gezondheidszorg inderdaad niets meer te besparen, maar zou het niet nuttig zijn dat eens door niet-belanghebbenden te laten onderzoeken? De motie werd verworpen.

Een derde bericht dezelfde dag in de krant betrof het feit dat het onderwijs te weinig aansluit bij de behoeften van het bedrijfsleven. De overheid zou zoveel miljoen moeten investeren om in het gebrek aan informaticaspecialisten en automatiseringsdeskundigen te voorzien. Ongetwijfeld een zaak die in het belang is van de Nederlandse economie. Maar waarom zou het bedrijfsleven niet zelf de opleidingen opzetten en financieren waaraan het behoefte heeft? Te gemakkelijk wordt van de veronderstelling uitgegaan dat de overheid klaar moet staan om in de specifieke behoeften van bepaalde maatschappelijke groepen te voorzien.

Een paar willekeurige berichten in de krant zeggen natuurlijk niet veel over de structuur van de economie. Maar zij wijzen wel in de richting dat wij er met uitspraken alleen over de herwaardering van de markt niet zijn. Voor structureel herstel is meer nodig. Een fundamentele bezinning over wat de overheid moet doen en wat zij beter kan laten, waarbij geen enkel terrein van overheidszorg wordt uitgezonderd.

L. van der Geest

1) OECD, *Economic outlook*, nr. 35, Parijs, juli 1984, blz. 10-11.

2) Rients de Boer, *De weg linksaf leidt ook naar de markt, Socialisme en Democratie*, 1984, nr. 2; Dick Visser, *Vernieuwing van de Nederlandse industrie*, idem, nr. 3; D.J. Wolfson, *Socialistische inkomenspolitiek*, idem, nr. 4.

3) J.A. van Kemenade, J.M.M. Ritzen en M.A.M. Wöltgens, *Om een werkbare toekomst*, augustus 1984.